

Крижановська А.А., Константинова В.В.

студентки,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВІДМІННОСТІ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА ТА ЕКСПЕРТА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В процесі здійснення правосуддя в Україні доволі часто виникає потреба в застосуванні спеціальних знань. Це пов'язано з прогресивними змінами в галузі науки і техніки, появою нових галузей знань і розвитком вже відомих, що тягне за собою урізноманітнення матеріально-правових відносин і, як наслідок, можливості виникнення великої кількості цивільно-правових спорів.

Потреби практики викликають необхідність подальшого вдосконалення інституту застосування спеціальних знань у цивільному судочинстві.

Однак найбільш недослідженою частиною проблеми застосування спеціальних знань у цивільному процесі є інститут участі спеціаліста в цивільному судочинстві. На нашу думку, є дуже цікавим та потребує окремого дослідження питання відмінності участі спеціаліста від участі експерта.

В межах дослідження даного питання ми намагатимемося встановити розмежування процесуального статусу спеціаліста і експерта в цивільному процесі та, відповідно, окреслити випадки участі в процесі кожного з них.

Розглядаючи поставлене питання, перш за все потрібно звернутися до визначень цих суб'єктів за Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК). Отже, відповідно до ч. 1 ст. 53 ЦПК України: Експертом є особа, якій доручено провести дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, і дати висновок з питань, які виникають під час розгляду справи і стосуються сфери її спеціальних знань. У свою чергу, спеціалістом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок, відповідно до ч. 1 ст. 54 ЦПК України [1, ст. 53-54].

Отже, участь спеціаліста і експерта в цивільному судочинстві є відповідними формами застосування спеціальних знань в процесі здійснення правосуддя, оскільки і експерт і спеціаліст – носії спеціальних знань, тобто володіють системою теоретичних пізнань і практичних навичок в галузі конкретної науки або техніки, мистецтва або ремесла, що надбані шляхом спеціальної підготовки або професійного досвіду, і необхідні для вирішення питань, що виникають в процесі цивільного судочинства.

Виходячи з цього, можна відокремити як спільні, так і відмінні риси цих двох суб'єктів. Спільними рисами експерта і спеціаліста є такі особливості їх процесуального статусу:

- обом суб'єктам може бути заявлений відвід;
- під час розгляду справ у закритому судовому засіданні вони мають право бути присутніми лише у разі необхідності;
- їм мають право задавати питання суд та особи, які беруть участь у справі;

- вони не можуть бути представниками, якщо діють у цьому ж процесі, як спеціаліст або експерт;
- їм надсилаються судові повістки про виклик у суд;
- вони мають право на оплату виконаної роботи та відшкодування витрат, пов'язаних з їх залученням до справи;
- вони можуть бути залучені для огляду і дослідження речових і письмових доказів;
- вони несуть відповідальність, встановлену законодавством, за неявку в судові засідання [2, с. 95].

Таким чином, можна простежити, що інститути участі спеціаліста і експерта в цивільному судочинстві мають багато спільних рис.

Аналізуючи питання участі в цивільному процесі експерта і спеціаліста, як форм застосування спеціальних знань, слід зазначити, що хоча між експертизою та участю спеціаліста існують спільні риси, проте ототожнювати їх не дозволяють суттєві відмінності, які полягають в наступному:

- експертом може бути особа, яка має спеціальні знання в певній галузі науки, техніки, мистецтва, пройшла відповідну підготовку і отримала кваліфікацію експерта з певних видів експертиз та внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів, тоді як для того, щоб бути спеціалістом достатньо володіти спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів;

- спеціаліст залучається до участі в справі з метою сприяння судові, надання останньому технічної допомоги, тоді як метою діяльності експерта є встановлення фактів, що мають значення для правильного вирішення справи;

- діяльність експерта спрямована на отримання нової інформації про фактичні обставини справи, а спеціаліста – на сприяння надання консультативно-довідкової та технічної допомоги при встановленні обставин справи;

- різними є способи застосування спеціальних знань експертом та спеціалістом. Експерт здійснює спеціальне дослідження, зміст якого знаходиться поза межами процесуальної регламентації, а спеціаліст експертного дослідження не проводить, він, як правило, бере участь у здійсненні судом процесуальної дії;

- суд може не залучати до участі у справі спеціаліста, якщо хтось з суддів володіє спеціальними знаннями (наприклад, для кваліфікованого проведення огляду доказів), тоді як експертиза проводиться виключно експертом [3, с. 65].

Відмінною рисою цих двох суб'єктів є також різне правове значення результатів їхньої діяльності: висновок експерта є засобом доказування, висновок спеціаліста засобом доказування не є. Якщо потрібно встановити факт предмета доказування за допомогою спеціальних знань, повинна бути призначена судова експертиза. Експерт, на відміну від спеціаліста, наділений більш широким колом процесуальних прав і обов'язків, приводиться до присяги, попереджається про кримінальну відповідальність [4, с. 11]. Проте для створення передумов права на відвід спеціаліста необхідно, щоб він належним чином був залучений у цивільний процес. На відміну від експерта, поточне цивільне процесуальне законодавство України не встановлює таких суворих вимог до спеціаліста, а тільки вказує на володіння ними спеціальними знаннями та навичками без якого-небудь формального підтвердження їх

наявності. Ось чому на практиці судді нерідко в ухвалі, якою залучають до справи спеціалістів, вимагають надання ними підтвердження про наявність у них спеціальних знань [5, с. 200]. Виходячи з цього, на нашу думку, розумно було б передбачити у законодавчому порядку надання певного роду документів, що підтверджують наявність спеціальних знань та навичок. По-перше, це забезпечить більш високу обґрунтованість висновку спеціаліста, а по-друге – не буде провокувати осіб, які беруть участь у справі, до подання заяв на відвід спеціаліста з огляду на те, що з'ясування обставин справи виходить за межі його спеціальних знань.

Отже, результатом дослідження цього питання є такі висновки. Інститути участі спеціаліста і експерта в цивільному судочинстві, незважаючи на деяку схожість, є різними процесуальними інститутами. Функції і мета їх участі в процесі не є однаковими. Водночас і спеціаліст, і експерт оперують спеціальними знаннями, але в різних спеціальних та процесуальних межах.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 із змінами, внесеними згідно із законами України: станом на 19. 10. 2016 – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. – Назва з екрана.
2. Харитонов Є. О. Цивільний процес України // Київ, 2012. – 472 с.
3. Кілічава Т. М. Цивільне процесуальне право // Київ, 2007. – 352 с.
4. Глушкова Д. Г. Участь спеціаліста в цивільному судочинстві // Харків, 2009. – 21 с.
5. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України // Київ, 2005. – 624 с.

Круковес В.В.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ПРОЖИВАННЯ ОДНІЄЮ СІМ'ЄЮ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ БЕЗ ШЛЮБУ: ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ НАЗВИ

«Проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу» – назва одного з факту, що має юридичне значення, який розглядається в порядку окремого провадження, і який назва якого на сьогодні нехтується на практиці через свою довгу назву. Проте, така назва не завжди була такою. За радянських часів в судовій практиці та багатьох наукових джерелах того періоду використовувалася назва «факт перебування у фактичних шлюбних відносинах». Проте, навіть з набранням чинності нового Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК), досі продовжується застосовуватися стара радянська назва. Враховуючи це, актуальними постають наступні питання: чому назва була кардинальним чином змінена в чинному ЦПК та яким чином це вплинуло на розгляд справ щодо встановлення таких фактів сьогодні.

Назва факту, передбаченого п. 5 ч. 1 ст. 256 ЦПК не зовсім схвалюється науковцями та практикуючими юристами через своє довге визначення. Тому, найчастіше за все юристи та громадяни надають перевагу застосуванню на